

Jan Walkus z, *Zgromadzenie św. Michała Archanioła w Kanadzie 1962-2012*, Wydawnictwo Bernardinum, Pelplin 2012, ss. 227.

Dzieje Kościoła w Polsce od samych początków związane były z działalnością zakonów. Prócz zgromadzeń, które powstały poza granicami kraju, znane są też te mające rodzimych założycieli. Polskie inicjatywy życia zakonnego, sięgające swymi początkami już epoki nowożytnej, wciąż rozwijały się, przez co nie ustawała ich działalność religijna, wychowawczo-oświatowa, charytatywna i społeczna. Prąd ten przetrwał do czasów nam współczesnych i wciąż cieszy się powodzeniem. Przykładem zgromadzenia, które zrodziło się w tym nurcie, jest powstałe w XX wieku Zgromadzenie św. Michała Archanioła (Congregatio Sancti Michaelis Archangeli), zwane też michalitami. Założone zostało ono przez bł. ks. Bronisława Markiewicza. Dekret erekcyjny dla zgromadzenia wydał w 1921 r. ówczesny biskup krakowski Adam Stefan Sapieha, zaś Stolica Apostolska zatwierdziła je w 1966 r. Zawołania michalitów, „Któż jak Bóg” oraz „Powściągliwość i praca”, realizują się w konkretnej aktywności apostołskiej, która skupiona jest wokół pracy na rzecz dzieci i młodzieży, zwłaszcza zaniedbanej moralnie i ubogiej. Do inicjatyw zgromadzenia należą przede wszystkim prowadzenie placówek wychowawczych, rekolekcyjnych i katechetycznych, organizowanie kolonii i obozów. Dzieci i młodzież pod opieką duszpasterzy otrzymują wykształcenie, opiekę duchową i materialną¹.

W 2012 r. michalicy obchodzili setną rocznicę śmierci swego założyciela, który zmarł 29.01.1912 r. w Miejscu Piastowym. Ks. B. Markiewicz był kapłanem, publicystą, ale przede wszystkim człowiekiem bezgranicznie poświęconym opiece nad zaniedbanymi i opuszczonymi dziećmi. Organizował dla nich zakłady i domy wychowawcze oraz ośrodki do nauki zawodu. Założył towarzystwo „Powściągliwość i Praca”. Papież Jan Paweł II wydał dn. 2.07.1994 r. dekret o heroicznosci cnót ks. B. Markiewicza², beatyfikowany zaś został już za pontyfikatu Benedykta XVI dn. 19.06.2005 r. Kolejną rocznicą, którą celebrowało zgromadzenie, to 90-lecie zatwierdzenia konstytucji michalickich przez bpa Józefa Sebastiana Pelczara. Minęło także 50 lat, od kiedy duszpasterze od św. Michała Archanioła osiedlili się w Windsor w Kanadzie (diecezja londońska, prowincja Ontario).

Te liczne święta i jubileusze stały się okazją do przygotowania przez ks. prof. Jana Walkusza omawianej tu publikacji. Autor jest kierownikiem Katedry Historii Kościoła w XIX i XX w. Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Warto także nadmienić, że od wielu lat zajmuje się on studiami nad dziejami Polonii

---

¹ Michalicy, w: *Leksykon zakonów w Polsce. Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, wyd. 2, Warszawa 2002, s. 76.

² Tamże, s. 77.

Kanadyjskiej³. Omawiana pozycja wpisuje się więc w zakres badań i zainteresowań ks. Walkusza.

W czasie prac nad publikacją dotyczącą działalności michalitów w Kanadzie Autor przeprowadził szeroko zakrojoną kwerendę archiwalną i biblioteczną. Korzystał m.in. z zasobów Archiwum Generalnego Zgromadzenia św. Michała Archanioła w Markach, Archiwum Księży Michalitów w Melrose (Ontario), Archiwum Parafii Our Lady of Częstochowa, London (Ontario). Spośród źródeł drukowanych za najważniejsze trzeba uznać czasopisma: „Wspólnota Michael” oraz „Informator Zgromadzenia św. Michała Archanioła”. Pomocna z pewnością była też pozycja ks. Stanisława Nierychlewskiego *Wspomnienia michalicy*, wydana w Krakowie w 1998 r. Uzupełnienie stanowią zbiory własne Autora, zawierające relacje, listy, życiorysy oraz fotografie.

Należy zauważyć, że publikacja ks. Walkusza wnosi wiele nowości do polskiej historiografii. O ile bowiem rodzima literatura dotycząca Zgromadzenia św. Michała Archanioła na terenie kraju jest wcale pokaźna⁴, o tyle trudno o traktującą o dziejach zgromadzenia poza jego granicami.

Podejmowane w książce zagadnienia sformułowano w pięciu rozdziałach, ułożonych w porządku tematycznym, a wewnątrz – chronologicznym. Pierwszy dotyczy genezy i tzw. okresu pionierskiego w dziejach kanadyjskich michalitów oraz pewnych trudności i komplikacji, jakich doświadczone na tym etapie. Ogromny wkład w implantację i rozwój zgromadzenia miał ks. Bartłomiej Sławiński, a pomocnym okazał się także biskup londoniński, Christopher Cody, który przyjął michalitów w diecezji i aktywnie włączył się w proces „sprowadzania” ich z Polski. W tym rozdziale Autor zwraca także uwagę na problemy, jakie musiała pokonać nowo powstająca wspólnota, a więc uzyskanie zgody ze strony władz kościelnych i administracyjnych w Polsce i Kanadzie. Kłopotem był także początkowy brak statusu osoby prawnej zgromadzenia czy też niedostateczna liczba kandydatów do otwarcia nowicjatu.

Kolejny rozdział traktuje o pierwszych kapłanach, którzy systematycznie przybywali do Kraju Klonowego Liścia oraz o kształtowaniu się zarządu zgromadzenia. Autor zauważa, że i tu michalicy borykali się z przeszkodami, zarówno natury

---

³ Za przykład niech posłużą publikacje: J. W a l k u s z, *Parafia Matki Boskiej Zwycięskiej w Chatham, Ontario 1957-1997*, Lublin–Chatham 1997; t e n ż e, *W służbie jednego Kościoła na styku kultur i narodowości. 25-lecie kapłaństwa Adama Gabriela CSAM*, Lublin–London, Ontario 2003; t e n ż e, *Polonia i parafia Matki Boskiej w London, Ontario*, Lublin 2007; t e n ż e, *Minister Ecclesiae et hominum czyli ks. Wawrzyniec Wnuk, jego życie i dzieło*, Lublin 2010; t e n ż e, *Lublin–Windsor. Partnerstwo w kontekście historii i teraźniejszości*, Lublin 2011.

⁴ Dla egzemplifikacji: J. D u d a, *70 spotkanie z cyklu „Wieliczka – Wieliczanie”*: pt. 100. *lecie Zakładu Wychowawczego Księży Michalitów i Sióstr Michalitek w Pawlikowicach*, Wieliczka 2003; C. K u s t r a, *Podstawy michalickiego systemu wychowania*, Marki 2009; M. A. R ó z a ń s k i, *Historia wspólnot michalickich*, t. 1: *Towarzystwo Powściągliwość i Praca (1898-1921), Michalicy do 1952 roku, Michaliki do roku 1956*, Marki 2005; H. S k o - c z y l a s, *Kult św. Michała Archanioła*, Marki 2007.

administracyjnej, jak i wewnątrz samej wspólnoty. Nowo przybyli kapłani często byli już w podeszłym wieku, nie znali języka angielskiego oraz specyfiki środowiska, w którym przyszło im pracować.

W następnej części poruszono zagadnienia dotyczące funkcjonowania i roli domu w Melrose (Ontario). Możemy tu zapoznać się z etapami budowy i wyposażania budynku. Dowiadujemy się, jak wyglądały praktyki religijne i duchowe jego mieszkańców, a więc modlitwy, nabożeństwa, adoracje, które miały miejsce w kaplicy, a następnie w oratorium. Odkrywamy wreszcie, że dom w Melrose nie służył samym tylko zakonnikom, stał się bowiem miejscem spotkań i rekolekcji dla wiernych, którzy oddawali kult św. Michałowi Archaniołowi.

Przedostatni rozdział prezentuje pracę proboszczów i wikarych oraz różne przejawy aktywności duszpasterskiej wspólnoty. Michalici podjęli się m.in. posługi kapelanów w armii kanadyjskiej (np. ks. Józef Dąbrowski, który pełnił tę funkcję przez 25 lat) czy piastowali różne funkcje w zarządzie diecezji. Mimo iż początkowo nie doceniano zaangażowania intelektualnego i duchowego członków zgromadzenia, to dzięki zaradności i wielkiemu poświęceniu jego członków zyskiwało ono coraz większą sympatię i uznanie.

Uwieńczeniem publikacji jest ukazanie sylwetek 34 zakonników pracujących w Kanadzie, najistotniejsze etapy ich formacji intelektualnej, duchowej i pełnione w zgromadzeniu funkcje i obowiązki. Ponadto publikacja zawiera liczne fotografie i tabele stanowiące ilustrację dla podejmowanych zagadnień. W rozprawie Autor zamieścił także wykaz skrótów, indeks osobowy i bibliografię. Na uwagę zasługuje też fakt, że ks. Walkusz poszerzył publikację o dość obszerny streszczenie w języku angielskim, przez co treści zawarte w książce dostępne są także dla kanadyjskiego czytelnika. Szkoda natomiast, że Autor nie pokusił się o zamieszczenie mapy pozwalającej zorientować się w geograficznej działalności michalitów w Kraju Klonowego Liścia.

Książka ks. Walkusza zawiera ogrom ustaleń, bogatych informacji i ciekawych wniosków, przez co stanowi novum w polskiej historiografii kościelnej, podejmuje bowiem refleksję nad półwieczem dziejów michalitów w Kanadzie. Poznajemy losy zgromadzenia, ale i historie poszczególnych jego członków. Praca w obszerny, a jednocześnie syntetyczny, sposób ukazuje wielopłaszczyznowe zaangażowanie michalitów w życie kościelne i społeczne Kanady, unaoczniając cele i formy działalności duszpasterskiej. Autor w publikacji dowodzi, że charyzmat, zapoczątkowany przez ks. Markiewicza, wciąż jest realizowany i rozwijany nie tylko w Polsce, ale i poza jej granicami.

Magdalena Oleksiewicz